

درس شانزدهم

فعالیت ۱ (صفحه ۱۴۵ کتاب درسی)

الف- محتوای این سنگ نوشته، کدام ویژگی هنر و معماری هخامنشی را نشان می‌دهد؟ برای پاسخ خود دلیل بیاورید.
ترکیبی بودن هنر و معماری هخامنشی را نشان می‌دهد زیرا در آن از هنرهای تمام ملت‌ها استفاده شده است. در این دوره تجربیات و سبک‌های هنری اقوام ایرانی با شیوه‌های بومی ترکیب شد و هنری به وجود آورد که کاملاً تازگی داشت و روح و هنر ایرانی بر آن حاکم بود.

ب- مکان‌هایی را که در این سنگ نوشته ذکر شده، بر روی نقشه هخامنشیان در درس ۹، نشان دهید.

لبنان (فینیقیه)، سعدیایا - خراسان - سارد و...

پ- به نظر شما چرا داریوش یکم بر مشارکت معماران، هنرمندان و کارگران از سرتاسر قلمرو هخامنشی در بنای کاخ تأکید می‌نماید؟

در واقع تأکید بر وسعت امپراتوری و تسلط بر انواع ملل تابعه دارد و همچنین برای نشان دادن اهمیت و بزرگی و جلال ساخت این کاخ.

فعالیت ۲ (صفحه ۱۴۶ کتاب درسی)

به تصویر بالا دقت نمایید، چه شباهت‌هایی در آنها می‌بینید؟ از این شباهت‌ها چه نتیجه‌ای می‌توان گرفت؟
ظاهر هر دو موارد یکسانی دارد (مانند ریش) و می‌توان نتیجه گرفت پیوستگی هنری و فرهنگی بین ایران و منطقه بین النهرین که در زمان هخامنشیان بخشی از قلمرو ایران شده بود و هخامنشیان از دستاوردهای آن استفاده می‌کردند.

فعالیت ۳ (صفحه ۱۵۲ کتاب درسی)

به پنج گروه تقسیم شوید و با راهنمایی دبیر خود، هر گروه یک بخش از آثار هنری دوره ساسانی را در قالب پاورپوینت معرفی و در کلاس ارائه کنید، الف- بناها، ب- سنگ نگاره‌ها، پ- ظروف فلزی، ت- سکه‌ها، ث- زیورآلات

بناها: معبد آناهیتا، آتشکده‌های دوره ساسانی، برج خاموشان، شهر دایره‌ای، قلعه دختر، کاخ سروستان، پل تاریخی کوار، طاق کسرا و فلک‌الافلاک تنها تعدادی از بناهای معماری ساسانی است.

سنگ نگاره‌ها: نقش برجسته‌های ساسانی اسناد مهم و معتبری از اوضاع سیاسی - مذهبی و اجتماعی در این عصر می‌باشند. این سنگ نگاره‌ها معمولاً در مقابل سراب‌ها و رودخانه‌ها بر پاشده است و در سه دسته با موضوعات مذهبی، غیر مذهبی و ترکیبی ظاهر شده اند این نقوش عمدتاً به منظور آگاه کردن مردم از کارهای پرافتخار و قهرمانانه و پیروزی‌های بزرگ فرمانروا پدید آمده‌اند و در اغلب آن‌ها رابطه و پیوند شاهنشاه با نیروهای فرازمینی و اعطای حقله فرمانروایی از سوی اهورا مزدا یا موبد زرتشتی و بعضاً با حضور یاران اهورامزدا (مهر و آناهیتا) به نمایش گذاشته شده است. عمده آن‌ها در بیشاپور، نقش رستم، تاق بستان، نقش رجب و فیروز آباد است. در این نقوش شاه را می‌توان از روی کلاهش شناسایی کرد.

ظروف فلزی: مهم‌ترین آثار فلزی که از دوره ساسانی باقی‌مانده، ظروف نقره‌ای هستند که شماری از آنان زرانودود شده‌اند. برخی از این ظروف نقره‌ای دارای خط نوشته هستند که بیان‌کننده نام صاحب ظرف و مشخصه وزن آن است. این ظروف که تاکنون اطلاع دقیقی از محل ساخت آنها به دست نیامده دارای شکل‌های مختلفی هستند که رایج‌ترین آنها عبارتند از: بشقاب‌ها، کاسه‌های نیمکره‌ای، تنگ‌ها، ظروف کَشکولی شکل با نقش‌های متنوع، ریتون‌ها، ظروفی به شکل مجسمه کامل حیوان.

سکه‌ها: مسکوکات ساسانی طلا و نقره و مس بودند اما نسبت بین ارزش آن‌ها در تمام دوره ساسانیان ثابت نبود. درهم نقره معمولاً به بین ۳/۶۵ تا ۳/۹۴ (سه و شصت و پنج تا سه و نود و چهار) گرم وزن داشت. این وزن بر اساس سکه‌های اشکانی و سکه‌های فنیقی است. در سکه‌های ساسانی نقش شاه همواره در یک طرف سکه حک شده‌است و در طرف دیگر معمولاً یک آتشدان است. سکه‌های ساسانی از طلا و نقره و مس بود. سکه‌های نقره را زوزن می‌گفتند. تاریخ سکه‌ها مشخص سال‌های سلطنت ساسانی است. خط و زبان سکه‌ها، پهلوی ساسانی می‌باشد.

زیورآلات: در دوره ساسانیان، هنر طلا و جواهرسازی، مانند سایر هنرها به شکوفایی رسید. کیفیت و پیچیدگی سکه‌ها، جواهرات و زیورآلات مربوط به این دوره، گواه بر این امر است. فرهنگ و تمدن ماد را می‌توان پیشگام سبک‌های هنری دانست، با تشکیل امپراطوری عظیم هخامنشی، روند نزدیکی فرهنگ‌ها و تمدن‌های شرق باستان به نقطه عطف خود رسید. در عصر ساسانیان نیز مصرف طلا در ایران فراوان بود. از شکوه و عظمت دست‌ساخته‌های هنری ایرانیان در روزگاران هخامنشی و ساسانی هرچه گفته شود کم است. پادشاهان این سلسله نظیر هرمز اول، خسرو دوم چنان به ساخت زیورآلات اشرافی و به ویژه تاج و تخت پادشاهی توجه داشتند که حیرت مورخین را برانگیخته است.

بهرام شفیعی

پرسش‌های نمونه (صفحه ۱۵۲ کتاب درسی)

- ۱- دو مورد از ویژگی‌های مهم هنر و معماری عصر هخامنشی را توضیح دهید.
  - ۱) تأثیر پذیری از دستاوردهای هنری اقوام و ملت‌های تابع که وجه غالب آن تأثیر روح ایرانی در آن بود. ۲) درباری بودن آن بود که شکوه شاهانه و تشریفات و تجملات درباری را به نمایش می‌گذاشت. ۳) طبیعت‌گرایی، با استفاده از عناصر طبیعت، مانند اشکال جانوران و گیاهان.
- ۲- سنگ نگاره‌ها و نقش برجسته‌های دوران هخامنشی و ساسانی، حاوی چه مضامین و محتوایی هستند و چه اهمیتی در شناخت تاریخ آن دوران دارند؟

مضامین تأکید بر جایگاه شخص پادشاه و ارتباط او با اهورا مزدا، عقاید و نمادهای مذهبی، پیکره حیوانات واقعی و یا افسانه‌ای و... اهمیت این منابع به عنوان تنها منابع دست اول از دوران باستان باقی مانده است و می‌تواند بیانگر بسیاری از جنبه‌های زندگی ایرانیان باشد.
- ۳- برجسته‌ترین نوآوری‌های معماری اشکانی و ساسانی را شرح دهید.

استفاده از الگوی ایوان و طاق و گنبد در ساخت بناها که در هر دو حکومت مشترک بوده است و در آثار معماری بعد از خودشان مورد استفاده حکومت‌های دیگر قرار گرفت.
- ۴- هنر نقاشی و نگارگری در عصر ساسانی چه وضعیتی داشت؟

هنر نقاشی و نگارگری در ایران رونق و رواج چشمگیری یافت و نقاشان ایرانی در ترسیم نقوش گل و گیاه، جانوران و انسان، مهارت فراوانی از خود نشان دادند. نقش و نگارکارهای نقاشان ایران در عهد ساسانی، الهام بخش هنرمندان دوران بعد، به ویژه دوره اسلامی بود.
- ۵- سه مورد از عوامل رونق و شکوفایی هنر و معماری ایران در دوران باستان را استنباط و بیان کنید.
  - ۱- استفاده از دستاوردهای هنری ملل تابع، به خصوص هنر و معماری بین‌النهرین.
  - ۲- توجه پادشاهان و حکام به ساخت انواع کاخ‌ها و سنگ‌نگاره‌های یادبود.
  - ۳- شکوفایی اقتصادی حکومت‌های باستانی و توان مالی آنها در رونق فرهنگ و هنر.

شفیعی